

ТЪРГОВСКО ПРАВО

ИМА ЛИ ДЖИРОТО НА АКЦИИ ВТОРИЧНА, ОБСЛУЖВАЩА ФУНКЦИЯ?

Арно Мамасян*

Интерес буди наскоро постановеното Решение № 133 от 14.01.2016 г. по т. д. № 1834/2014 г., Т. К., П т. о. на ВКС. Същото е принципно и в него се разглежда въпрос от съществено значение за търговския оборот относно правното значение на джирото, с което се прехвърлят налични акции. В посоченото решение се приема, че: *„джирото на акции, за разлика от джирото при менителничните ефекти, има вторична обслужваща функция – винаги обслужва конкретна каузална сделка по прехвърлянето им, като в разглежданата хипотеза придобиването на правата от джиратаря е на деривативно придобивно основание. Поради това и абстрактния характер на това джиро се проявява при самото му обективизиране върху документа, т.е. при изписването му не е необходимо да се споменава основанието за прехвърляне на правата по акцията, респ. на временното удостоверение, както и в отношенията на джиратаря с трети лица. Но доколкото, облигационното отношение, което се поражда в резултат на джирото винаги е каузална правна сделка, то липсата на кауза, или нейният дефект са от изключително значение в отношенията джирант – джиратар“.*

В мотивите на същото решение, съдът стига и още по-далеч, т.к. по конкретния случай се приема по отношение на

---

* Съдружник в адвокатско дружество "Георгиев, Годоров и Ко."

джирото, че: „Липсата на доказано каузално правоотношение води до нищожността му, съобразно общото правило на чл. 44 ЗЗД, във вр. с чл. 26, ал. 2 ЗЗД, последица от която е и отпадането с обратна сила на породения от него прехвърлителния ефект по отношение на джиросаните акции“. С други думи, съдът е приел, че ако приобретателят на акцията не установи наличие на каузално правоотношение, което е причина за придобиването на акцията, то джирото е нищожно. Остава настрана въпросът, как се съчетава евентуалната нищожност на каузалното отношение и „отпадането с обратна сила“ на правния ефект на джирото¹. По-важното е, че на практика подобно разрешение на връзката между каузалното отношение и джирото, отрича самостоятелния транслативен ефект на последното, който ефект в доктрината и съдебната практика се обозначава като транспортна функция на джирото². Въпросът за връзката между абстрактната сделка (в теорията и практиката няма спор по въпроса, че джирото има белезите на абстрактна сделка) и каузалното отношение не е нов нито в теорията, нито в съдебната практика. В редица свои решения

---

¹ Ако се приеме възприетата теза, по-логичното е нищожността на каузалното отношение да породи и съответна нищожност на джирото, а не отпадането му с обратна сила.

² В Решение № 21 от 04.05.2012 г. по т. д. № 1091/2010 г., Т. К., П т. о. на ВКС се посочва, че: „Джирото е едностранна, абстрактна, формална сделка и действието му се изразява в три функции: 1/ транспортна функция – правата по джиросаната ценна книга се прехвърлят от джиранта на джиратаря; 2/ гаранционна функция – джирантът поема спрямо всички последващи джиратаря същата отговорност, както длъжникът по ценната книга; 3/ легитимационна функция – джирото легитимира джиратаря като кредитор на вземането, инкорпорирано в ценната книга“.

ВКС се е произнасял по тази връзка, като в практиката тя обичайно се извежда от нормата на чл. 465 ТЗ³.

В теоретичен план, абстрактният характер на правната сделка се обозначава с липсата на необходимост от наличие на кауза, като условие за действителността на абстрактната сделка⁴. Приема се, че сделката е откъсната от каузата за извършването ѝ понеже основанието не е част от съдържанието на волеизявлението⁵. Липсата на необходимост във волеизявлението да се посочва причината за извършването му далеч обаче не изчерпва абстрактността на сделката в смислов план. По-важното е, че абстрактната сделка е действителна и когато въобще липсва обективизирано от страните основание за извършването ѝ. С други думи, извършването на надлежно волеизявление (при едностранните абстрактни сделки) поражда целения правен ефект, например задължаване при менителничните ефекти⁶ или прехвърляне на правата по акцията при извършването на джирос на акция. Липсата на връзка с каузално отношение, което да предпостави действителността на едностранната

---

³ Решение № 52 от 25.04.2013 г. по т. д. № 472/2012 г., Т. К., I т. о. на ВКС

⁴ **Кожухаров, Ал. Г.** Облигационно право, Общо учение за облигационното отношение, Книга втора, Софи-Р, С., 1992 г., стр. 69.; **Калайджиев, А.** Облигационно право, Обща част, Сиби, С., 2007 г., стр. 127.; **Павлова, М.** Гражданско право, Обща част, Софи-Р, С., 2002 г. - стр. 467.

⁵ Виж Решение № 206 от 06.04.2015 г. по т. д. № 3701/2013 г., Т. К., II т. о. на ВКС.

⁶ „Менителничното задължаване е в резултат на абстрактна сделка. Задължението възниква за автора на волеизявлението само по силата и на основа на издадения ефект. Задължението му е независимо от причините, заради които е било поето“. – **Герджиков, О.**, Търговски сделки, ИК „Труд и право“, С., 2008 г., стр. 296.

абстрактна сделка е особено видима при менителничното поръчителство, т.к. авалистът не може да противопостави личните си възражения на приносителя на записа на заповед⁷. В противовес, при каузалните сделки липсата на кауза поражда недействителност на сделката (чл. 26, ал. 2, предл. 4 ЗЗД). Разбира се има автори, които въобще отричат понятието за абстрактна сделка и в по-общ план и класификацията на сделките като каузални и абстрактни.⁸ Ясно е, че абстрактният характер на сделката не изключва наличието на житейска кауза, която е причина за извършването ѝ. Въпросът е, че тя не е част от юридическия факт или факти, които предизвикват възникването на правоотношението и целената с него правна последица. От гледна точка на джирото на акция или временно удостоверение за притежаване на акции, това означава че причината за прехвърлянето (причината да се извърши джирото) не е от значение за възникване на целената с него последица, произтичаща от т. нар. транспортна функция на джирото. Съдебната практика също е разглеждала този въпрос⁹, като абстрактният характер на

---

⁷ Виж Решение № 104 от 25.07.2016 г. по гр. д. № 5345/2015 г., Г. К., III г. о. на ВКС;

⁸ **Таков, Кр.**, Абстрактните сделки в светлината на понятията за абстрактност и каузалитет, Юбилеен сборник по повод 100 годишнината на проф. Иван Апостолов, 2001 г., стр. 419-451

⁹ Например в Решение № 85 от 05.07.2012 г. по т. д. № 438/2011 г., Т. К., I т. о. на ВКС се посочва че: *„Менителничните сделки по дефиниция са абстрактни макар този абстрактен характер да не е абсолютен във всички случаи, то основанието за поетото задължение за плащане е поставен извън съдържанието на волеизявлението. След като в разпоредбата на чл. 535, т. 2 ТЗ е въведено изискване за редовността на менителничния ефект поетото обещание за плащане да е безусловно, то съществуването на основание за издаване на ценната книга следва да се счита за предположено от законодателя при абстрактните сделки. В този смисъл е установена и презумпция по чл. 26, ал. 2, изр. 2 ЗЗД, че*

сделката се определя, не само като липса на необходимост да се посочва основание в съдържателната част на волеизявлението, но и въобще като липса на необходимост кредиторът да доказва основанието за възникването на правоотношението. Като резултат от това, недоказването на основанието не може да се разглежда като причина за прогласяване на нищожността на едностранната сделка. Точно обратното се приема в цитираното по-горе Решение № 133 на ВКС. В това решение (в опит да се обоснове недостатъчността на джирото за възникването на надлежно прехвърляне на акциите) се прави и едно съществено и принципно уточнение. Сочи се, че джирото на акции, за разлика от джирото при менителничните ефекти, имало вторична и „обслужваща“ функция. Последната, както се подразбира, винаги обслужвала конкретна каузална сделка, която е предизвикала прехвърлянето на акциите. Според мотивите на разглежданото решение, абстрактността на джирото напълно се изчерпва с липсата на правна необходимост джирото да посочва каузата на прехвърлянето,

---

основанието се предполага до доказване на противното. Кредиторът е освободен от задължението да доказва основанието, породило правоотношението, от което произтича предявеното вземане. По аргумент от нормите на чл. 26, ал. 2, изр. 2 ЗЗД и чл. 535, т. 2 ТЗ кредиторът може да иска изпълнение въз основа на абстрактна сделка без да доказва основание за възникване на вземането си по тази или по друга каузална сделка, свързана с менителничната. Следователно, само по себе недоказването, че между издателя и поемателя по записа на заповед съществува каузално отношение, не е основание за прогласяване на нищожност на менителничната сделка. По тези съображения съставът на ВКС, ТК, I отд. отговаря на поставения правен въпрос така: Редовният от външна страна и удостоверяващ изискуемо вземане запис на заповед не е нищожен, ако кредиторът не е доказал наличието на каузално правоотношение, от което произтича вземането по записа на заповед.“

но пък липсата на кауза поражда и липса на прехвърляне. Това разбиране буди недоумение, особено в светлината на вече формираната практика на ВКС по въпроса за естеството на договора за продажба на акции, който договор в гражданския оборот се явява обичайна причина за прехвърлянето, респ. придобиването на акции от капитала на АД¹⁰. В съдебната практика се приема, че договорът за продажба на акции е винаги окончателен договор, за него е неприложима разпоредбата на чл. 19, ал. 3 ЗЗД, а джирото на акции, които са предмет на договора за продажба, не е елемент от фактическия му състав. От казаното следва и очевидното, а именно че джирото на акции е самостоятелна и едностранна правна сделка, а деривативността в придобиването на джиросаните акции¹¹, по никакъв начин не обяснява и не придава обслужваща функция на джирото.

Изискването за каузалност на придобиването на акции, като условие за неговата действителност, „допълва“ фактическия състав по чл. 185, ал. 2 ТЗ по начин, който не съответства на нормата и духа на закона. Подобно разбиране придава неоправдана акцесорност на джирото. Приемането на такава своеобразна акцесорност на джирото, би създадо очевидно нестабилност в системата от членствени правоотношения, които възникват между акционерите на дружеството и самото дружество, а от там нестабилитет в дейността му, т.к. въпросът за липса на действителна кауза за прехвърлянето на акциите, би могъл да бъде поставен във

---

¹⁰ Виж Решение № 222 от 16.01.2014 г. по т. д. № 708/2012 г., Т. К., II т. о. на ВКС

¹¹ В Решение № 133 на ВКС се посочва, че придобиването на правата от джиратаря в конкретната хипотеза е на деривативно придобивно основание.

всеки един момент. Следва да се посочи, че очертаната нестабилност в системата от членствени отношения, не би могла да се „запълни“ от вписванията в книгата на акционерите. Съдебната практика последователно приема, че вписването в книгата на акционерите не е елемент от фактическия състав на прехвърлянето на акции, а има само декларативно действие по отношение на дружеството.¹² Следователно, преценката за това дали едно лице има качеството на акционер би могла да се извърша само с оглед на легитимационната функция на джирото, но не и предвид на вписванията в книгата на акционерите, особено ако такава липсва, вписванията не са актуални или са предмет на правен спор.

Отричането на самостоятелния характер на джирото с оглед на присъщия му транслативен ефект не може да се оправдае и с оглед на изискванията на справедливостта. Както се посочва в съдебната практика принципът на справедливостта, в гражданските и търговските правоотношения изисква да се закриля и защитава всеки признат от закона интерес¹³. В светлината на разглеждания въпрос, това означава, че джирантът, прехвърлящ акции при липса на кауза, би се ползвал от защитата по чл. 55 ЗЗД, но липсата на основание не е причина да се отрече прехвърлителният ефект на джирото.

---

¹² Виж Решение № 52 от 25.04.2013 г. по т. д. № 472/2012 г., Т. К., I т. о. на ВКС.

¹³ Виж Тълкувателно решение № 1 от 15.06.2010 г. по тълк. д. № 1/2009 г., ОСТК на ВКС.